

SZŰKEBB HAZÁNK – ÓCSA

Helytörténeti-néprajzi pályázat

ÜNNEPEK DÉDSZÜLEINK, NAGYSZÜLEINK KORÁBAN

Gyűjtötte: Králl Kevin János

Ócsa, 2013.

BEVEZETŐ

Tisztelettel üdvözlöm a pályázatom olvasóit!

A nevem Králl Kevin János, az ócsai Halászy Károly Általános Iskola 6. c osztályos tanulója vagyok. Budapesten születtem, de Ócsán élek amióta hazahoztak szüleim a kórházból. Nagyon szeretem a történelmet, és mindent szeretek elolvasni, ami ezzel a témával kapcsolatos.

Pályázatomban az ünnepekről szeretnék egy kicsit beszélni, nagyszüleim és dédszüleim gyermek, ifjú, és felnőttkorából, az akkori szokásokról.

Segítségemre voltak azok az interjúk, amelyeket anyai nagyszüleimmal, anyukám nagynénjével, apai nagyszüleimmal készíthettem. Valamint segítségül hívtam összehasonlítóképpen, az Ócsai Népszokások (Bölcsőtől a koporsóig) című könyvet is, melyet nagy érdeklődéssel olvastam, sok-sok érdekességet felfedezve benne.

Miután elolvastam, összehasonlítottam azzal, amiket mamámtól, az ő nővérétől, és apai nagymamámtól hallottam. Megtapasztaltam, hogy voltak olyan szokások, amelyek általában hasonlóak voltak a könyvben leírtakkal, de voltak olyanok is, amiket csak egy-egy család alakított ki szokásként.

Például a karácsony ünnepe hasonlóképpen van leírva, ahogyan az én mamám megtapasztalta. A húsvét is hasonlóan telt. Viszont azt tapasztaltam, hogy az újév ünnepe az én őseim családjában igen nagy szerepet kapott.

Nagyon-nagyon érdekes volt számomra ez a kutató, és gyűjtőmunka, sok-sok érdekességet hallottam a régi szokásokkal kapcsolatban, és nagyon nagy élvezettel olvastam az ehhez összehasonlítóképpen felhasznált könyvet is.

Hiába vagyok még csak 13 éves, úgy látom, hogy rengeteg mindenben változott a világ, a régi szokások szinte már nem is léteznek, vagy csak egy-egy van még megtartva belőlük. Igazából megvallva, én ezt sajnálom, pláne most már, hogy ennyi mindent megtudtam, elolvastam, hallottam. Azt látom, hogy az embereken már nagyon elhatalmasodik az elektronika, mert már mindenki csak azt használja, nincsenek már olyan nagy családi összejövetelek, mulatozások, mint annak idején.

Köszönöm szépen a családom minden tagjának, aki segítségemre volt a gyűjtésben. Köszönettel tartozom mindenkinek, akiket a pályázatomban említettem, mint interjúalanyt. Valamint köszönöm szépen Németh György tanár úrnak a lehetőséget, hogy kihirdette ezt a pályázatot, és hogy nevezhettem erre az izgalmas, érdekes pályázatra.

Králl Kevin János
6. c osztályos tanuló

Édesanyám anyukáját¹ kérdeztem, mit mesélt neki az ő anyukája,² vagyis nekem a dédnagymamám, az akkori ünnepi szokásokról.

KARÁCSONY

Horváth Jánosné, mamám meséli:

Akkoriban, amikor az én anyukám még kislány volt, nagyon-nagy szegénységben éltek az emberek. A Karácsony szent ünnep volt, előtte hosszú ideig nem lehetett bálokat rendezni, és nagyobb családi összejöveteleken mulatni. Fontos szerepet játszott a "Betlehemezés", minden kisgyermek házról-házra járt, és karácsonyi dalokat énekelt. Az énekért volt, hogy édességet, házi készítésű szaloncukrot (égetett cukorból készítették, ami miután megdermedt, kézzel törhető volt, és fényes papírba, vagy zsírpapírba csomagolták be) kaptak a gyerekek. Karácsonyfa helyett azok az emberek, akik nem engedhették meg maguknak, hogy fát vegyenek, fenyőágot díszítettek fel színes papírcsíkokkal, fényespapírba csomagolt dióval, fenyőfa tobozzal. A fa alá csak a tehetősebb családoknál került ajándék, a szegényebbek egymásnak örülhettek, meg annak, ha élt mindenki, és mindenki egészséges volt.

Azok, akiknek volt malacuk, levágták azt, és abból készítették az ünnepi ételt, akiknek nem volt, azok, ha tudtak venni húst, megvették, lesütötték, majd döbönybe rakták, belefektetve a zsírba, és úgy tárolták, hogy meg ne romoljon, majd onnan került az ünnepi asztalra. A zsírt is elfogyasztották, vagy főztek vele. Akik még ezt sem tehették meg, azok a sparhelt platniján süített édestésztát ettek, ha volt lekvár a spejzban, akkor abba mártogatták. Aki tehetett, süített házi stanglit, amelyet tejben megforgatott, mákkal megszórt, cukrot tett rá, ez volt a mákos guba. Így telt el a karácsony, attól függően, ki-ki milyen anyagi helyzetben lévő családban élt.

Amikor én voltam kislány, nem sok mindenben változtak ezek a szokások. Pénz akkor sem volt sehol, ráadásul a szüleim nagyon betegek voltak, pláne az édesanyám. Három gyermekük volt még rajtam kívül, nehéz volt annyi éhes szájat ellátniuk. Az édesapám három évig volt katona, majd évekig Horthy Miklós motoros futárja, a Parancsnok urat hordta megbeszélésekre, gyűlésekre. Majd ezek az évek után, kilenc évet töltött hadifogságban, Oroszországban, Brianszkijban. Nekünk az volt a legnagyobb ajándék, ha jöttek szólni, hogy hajtják át a hadifoglyokat Ócsán, és akkor mindannyian szaladtunk, hogy láthassuk az édesapámat. Nem is kellett ennél nagyobb ajándék. Szüleimnek sem volt pénzük, hogy ajándékokat vásároljanak. Ha mégis a fa alá került egy pár cipő, vagy valamilyen ruha, akkor azokat megörököltük egymástól, ha még hordható állapotban voltak. A karácsonyi asztalt gyertyával, dióval, almával díszítettük fel, fenyőágot téve mellé. Körülültük, énekeltünk, majd a vacsora után mindenkinek édesanyám mesélt Jézuskáról, és együtt imádkoztunk ezután. Majd mikor nagyobbak voltunk, már elmehettünk szüleinkkel az éjféli nagymisére is.

¹ Horváth Jánosné, sz.: Tóth Erzsébet, Ócsa, 1949.

² Tóth Istvánné, sz.: Varga Ilona Zsófia, Ócsa, 1923-2005.

ÚJÉV

Horváth Jánosné, mamám meséli:

Gyermekkoromban, és még édesanyám gyermekkorában, ahogyan mesélte nekünk, a mi családjunkban az volt a szokás, hogy újév napján reggel édesapám odaállt szalmazsákból készített fekhelyünk fölé, és minden gyermekének nagyon-nagyon boldog új esztendőöt kívánt. Majd ezután mindannyian szép ruhába öltöztünk, és elindultunk a nagyszüleimhez, nekik is kívántunk minden jót. Majd megvártuk, amíg ők is felöltöznek, és elindultunk a családjunk összes tagjának házához, mindenkinek új évet kívánni, és minden házban megvártuk, amíg mindenki felöltözik, és velünk tart. Majd az utolsó házból mindenkivel együtt visszaérkeztünk a nagyszüleim házához, ilyenkor már voltunk olykor harmincan is, és ott folytattuk az új esztendő ünneplését, köszöntését.

Ez családon belüli hagyomány volt nálunk, amelyet szüleim gyermekkorában már megtartottak, majd az én gyermekkoromban is még megtartották a szüleink, és még én is és a testvérem családtagjai is mind követték a hagyományt egészen szüleink haláláig.

MÁRCIUS 15.

Horváth Jánosné, mamám meséli:

Ünnepi öltözetben, kokárdával kellett megjelenni az iskolában, ahol verseket szavaltunk, és az iskola udvarán felvonultunk. A tanárok felkészítették a gyerekeket erre az ünnepre, volt, aki eljátszotta Petőfit és a Márciusi Ifjakat, majd ezután koszorúzás következett.

HÚSVÉT

Horváth Jánosné, mamám meséli:

Húsvétkor a sonka és a tojás volt az ünnep szimbóluma. Akkoriban minden korosztályú fiú és férfi locsolkodni jártak. Mivel a kölnire nem tellett mindenkinek, ezért vízzel, szódavízzel locsolkodtak. Az apukám kis tálba öntött vizet, és az ujjait belemártva spriccelte meg a család női tagjait, anyukámat, nővéremet, és engem. A locsolásért cserébe színes főtt tojást kaptak a legények, a férfiak pedig, ha volt, akkor házi borral, pálinkával lettek megkínálva, és egy szál virág lett a kalapjukba, vagy az ingzsebükbe rakva.

A mamám nővére³ meséli:

Nekünk, nagyobb lányoknak, lehetett locsoló bálba is elmenni, ami ott volt megtartva, ahol most jelenleg a "Zsidó" kocsmá, és a cukrászda van. Nem lehetett egyedül, felügyelet nélkül elmenni, csak idősebb női családtag kíséretében. Csak akkor lehetett táncolni, ha a fiú tisztességesen állt a dolgokhoz hozzá, és akkor is csak látótávolságon belül maradva.

Apai nagymamám⁴ meséli:

Mi erősen keresztény családba nevelkedtünk, megtartottuk a húsvét előtti böjtöt is, igen szigorúan tartva. Csak minimális ételt vettünk magunkhoz. Általában főtt tésztát, vagy kevés kenyeret, vagy pattogatott kukoricát. Húsvét előtt szombaton készülődtek az ünnepre a családok, megfőzték a húsvéti sonkát, és a tojást, az ünnepre sütöttek süteményeket, pogácsákat. A tojásokat is ezen a napon díszítettük, nagyszombaton az esti

³ Józsi Elemérné, sz.:Tóth Ilona, Ócsa, 1945.

⁴ Králl Józsefné, sz.: Firányi Gabriella, Budapest, 1949.

templomba mentünk, és vittünk egy tálban sonkát, főtt tojást, húsvéti kalácsot, és ezeket a pap megszentelte. Csak ezután ettünk belőle, szentelés után. Húsvét vasárnapján, a legtöbb család, így mi is, ezen a reggelen a templomba igyekezett, a gyerekek húsvét reggelén kimentek a házból, és elkezdték keresni az eldugott tojásokat az udvaron. Húsvét hétfőn a fiatal fiúk, és a férfiak elmentek a lányok házához, és meglocsolták a lányokat, asszonyokat.

MAJÁLIS Május 1.

Horváth Jánosné, mamám meséli:

Akkoriban nekünk, fiatal lányoknak, mást jelentett a május1-je, mint a felnőtteknek, szüleimnek. Minden eladósorba került lány már alig várta a reggelt, hogy vajon neki az éjszaka folyamán állított-e legény májusfát az ablaka alá. A májusfa azt jelképezte, hogy ha egy fiúnak tetszett egy lány, akkor annak a szülői háza elé, hosszú, oszlopszerű fát tett a lány ablaka elé, ezzel jelezve minden legénynek, hogy annak a lánynak már van kérője, udvarlója, tehát foglalt a szíve. A májusfára színes szalagokat kötöttek, és a tetejére egy üveg bort akasztottak. Volt olyan fiú, aki nem titkolta, hogy melyik lány tetszik neki, és lovat befogva, zenészekkel ment a lány háza elé, és elhúzatta a nótáját, elültette a barátaival, rokonaival a fát. Ezek után behívták őket, és megvendégelték, de csak szigorúan abban az esetben, ha már a szülők is tudtak az udvarló létezéséről, szándékairól. Ha még nem tudtak róla, akkor ott ismerkedtek meg vele, és a lány apukája kérdezte meg, milyen komolyak a szándékai. Akinek nem állítottak májusfát, az a családjával a selyemrétre ment majálistozni, ahol pokrócokat leterítve ettek, iszogattak, beszélgettek az emberek, a kisebb gyermekek addig játszottak, futkároztak.

AUGUSZTUS 20.

Szintén Horváth Jánosné, mamámat kérdeztem, hogyan emlékszik.

Abban az időben, amikor én még kislány voltam, hasonlóképpen telt ez az ünnep, mint a május elseje. Az emberek a családjaikkal, ismerőseikkel, barátaikkal és azok családjaival kimentek a rétre, mezőre, Selyemrétre (akkoriban igen népszerű hely volt a Selyemrét, szinte minden nemzeti ünnepet ott ünnepeltünk, oda vittek minket a szüleink) és mi, gyerekek, játszhattunk, futkározhattunk kedvünkre, míg a szüleink beszélgettek, a férfiak házi bort, pálinkát iszogattak, kártyáztak, sakkoztak addig. Az udvaron felépített kemencében süített édesanyám kenyeret, és azt vittük ki magunkkal a rétre.

NOVEMBER 7. (oroszsországi bolsevik forradalom, 1917.)

Horváth Jánosné, mamám meséli:

Akkoriban még ünnepeltük ezt az ünnepet, az iskolában is, és a faluban is. Ünneplőben kellett menni minden gyereknek, és amikor pedig a falubéli ünnepségek voltak, akkor menni kellett mindenkinek a családjával felvonulni.

SZÜLETÉS- ÉS NÉVNAPOK MEGÜNNEPLÉSE

Anyai nagymamám, és nővére, Józsi Elemérné, Tóth Ilona így emlékszik:

Nálunk a Karácsony dupla ünnep volt, gyermekkorunkban, és felnőttkorunkban is az maradt, amíg csak éltek a szüleink. Mivelhogy édesapánk István volt, és az egyik fiútestvérünk is, így az Istvánokat is ünnepeltük. De a Jánosokat is, mert a másik fiútestvérünk, és az anyukánk öccse is János volt. Amikor egy kicsit több pénzt tudtak a szüleink megteremteni maguknak, és a családnak, pláne mikor már mi is dolgoztunk, akkor az édesapánk mindig előre meghívta a vendégeket, majd cigányzenészeket hívatott a házunkhoz, és a nagyszobát kipakoltuk, ott voltak elhelyezve a zenekar tagjai, és ott lehetett táncolni is. A másik szobában pedig megterítettünk a vendégeknek. Olyankor hajnalig szólt a muzsika, sorba álltak az ünnepeltek, és mindenkinek egyenként elhúzták a nótáját, majd itallal köszöntötték. Ha még gyerek volt az ünnepelt, akkor is elhúztak neki egy nótát, és limonádét kapott italként a kezébe. Csodálatos, és nagyon boldog pillanat volt látni apukánkat, nagybátyánkat és a két fiútestvérünket felsorakozva látni a zenészek előtt. Mindenkinek nagy boldogság volt az, ha akadt ilyen lehetőség, mert nagyon szegény család voltunk, és ez az ünneplés inkább már arra a korra jellemző, amikor már mi ketten, lányok, és a fiútestvéreink is dolgoztunk, pénzt hoztunk a konyhára. Születésnapokon az édesanyám, valamint amikor még élt a nagymamám lepényt sütöttek az ünneplésnek, későbbiekben pedig egyszerű tésztából tortafélét. Az volt az ajándék, és ha tellett rá, akkor egy új pár cipő is járt a torta, vagy lepény mellé. Ünnepi ebéd ilyenkor paprikás krumpli kolbásszal, lebbencsleves szalonnával, sült hús, és kása, pörkölt sok lével, nokedlivel, krumplival, mellé savanyúsággal, amit az anyukám rakott el, volt. Amikor édesapámnak volt a születésnapja, akkor ő meghívta a családtagokat, barátokat, és a férfiak, emlékszem rá, hogy rexasztaloztak, közben italoztak.

ELJEGYZÉS, ESKÜVŐ

Szintén mamámat, és az ő nővérét faggattam:

Abban az időben hosszas udvarlás, ismerkedés után lehetett csak a fiút bemutatni. Általában bálokban (vagy az én esetemben a vonaton, a nővérem viszont farsangi bálban ismerte meg első férjét, aki sajnos később meghalt) lehetett ismerkedni, és ott a táncfelkérésből már lehetett tudni, ha a fiú többet szeretne, mint csak egy táncot. Miután megismerkedett a szüleinkkel, és az ő szülei is megismerték a miénket, akkor körülbelül egy év udvarlás után lehetett eljegyezni, és megint körülbelül egy év jegyesség után lehetett összeházasodni. Az ilyen családi ünnepeket hosszas előkészületek jellemezték. A mi családunkban az volt a szokás, hogy az eljegyzésre csak szigorúan a közeli családtagokat hívtuk meg a menyasszony és a vőlegény részéről is. Előtte a szülők összeültek, megbeszélték a részleteit az eljegyzésnek. Ki milyen italt, ételt hoz, ki mennyi vendéget szeretne. Majd amikor elérkezett a nagy nap, a fiús házból jövők hozták a saját elkészített ételeiket, italaikat, és a lányos háznál jó idő esetében az udvaron, rossz idő esetében a legnagyobb szobában megterítették, és mulattak.

Esküvő esetében ez abban volt más, hogy oda már mindenkit, akit csak szerettek volna, meghívtak, és a lányos háznál is, meg a fiús háznál is már egy héttel a nagy nap előtt folytak az előkészületek. Amikor eljött a nagy nap, akkor a menyasszony vendégei a menyasszonyos háznál, a vőlegény vendégei a vőlegényes háznál ünnepeltek, mulattak. A mi családunkban az volt a szokás, hogy éjjelig az ifjú pár a lányos háznál, éjjél után pedig menyecskeként a fiús háznál mulatott tovább. A vendégek nem vándoroltak velük, éjjelig a fiús háznál mulattak a vendégek "egyedül", éjjél után pedig a lányos háznál maradtak az ünnepeltek nélkül. Esküvő után nálunk nem az volt a szokás, hogy a lány költözött a fiús házhoz, hanem oda költöztek, ahol el tudtak férni, vagy ide, vagy oda.

Adatközlők:

Horváth Jánosné, született Tóth Erzsébet, Ócsa, 1949.

Józi Elemérné, született Tóth Ilona, Ócsa, 1945.

Králl Józsefné, született Firányi Gabriella, Budapest, 1949.

Tóth Istvánné, született Varga Ilona Zsófia, Ócsa, 1923-2005.

Irodalomjegyzék:

Ócsai Népszokások Bölcsőtől a koporsóig, (Gyűjtötte: Bereczkyné Magyar Mária, közreadta: Magyar Ilona), Egressy Gábor KHT. é.n.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ	2. oldal
KARÁCSONY	3. oldal
ÚJÉV	4. oldal
MÁRCIUS 15.	4. oldal
HÚSVÉT	4. oldal
MAJÁLIS	5. oldal
AUGUSZTUS 20.	5. oldal
NOVEMBER 7.	5. oldal
SZÜLETÉS- ÉS NÉVNAPOK MEGÜNNEPLÉSE	6. oldal
ELJEGYZÉS, ESKÜVŐ	6. oldal
ADATKÖZLŐK	7. oldal
IRODALOMJEGYZÉK	7. oldal